

ВІДГУК

офіційного опонента

докторки юридичних наук, професорки **ЛИТВИН Наталія Анатоліївни**на дисертацію **ЄРОСОВОЇ Анастасії Анатоліївни** на тему:**«Адміністративно-правове регулювання діяльності Верховного Суду****в умовах європейської інтеграції»,**

подану на здобуття ступеня доктора філософії

зі спеціальності 081 «Право»

галузі знань 08 «Право»

Актуальність обраної теми дослідження. У сучасних умовах європейської інтеграції України особливої ваги набувають питання вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності органів державної влади, зокрема органів судової влади. Верховний Суд як найвищий судовий орган у системі судоустрою України відіграє ключову роль у забезпеченні єдності судової практики, утвердженні принципу верховенства права, дотриманні стандартів справедливого судочинства та виконанні міжнародно-правових зобов'язань держави.

Процеси адаптації національного законодавства до права Європейського Союзу, імплементації стандартів Ради Європи та практики Європейського суду з прав людини зумовлюють необхідність переосмислення адміністративно-правових засад організації та діяльності Верховного Суду. Особливої актуальності набувають питання нормативного забезпечення внутрішньоорганізаційної діяльності Суду, адміністративних процедур, механізмів управління судовою системою, а також співвідношення судової незалежності з вимогами публічного адміністрування.

Додатково актуалізує обрану тематику проведення в Україні судової реформи, трансформація системи публічного управління, а також стратегічний курс держави на набуття повноправного членства в Європейському Союзі. У цих умовах наукове осмислення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду з урахуванням європейських стандартів та кращих практик є своєчасним і необхідним як для розвитку адміністративно-правової доктрини, так і для практики правозастосування.

Таким чином, дисертаційне дослідження, присвячене адміністративно-правовому регулюванню діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції, є актуальним, соціально значущим та таким, що відповідає сучасним потребам розвитку правової системи України.

Тому проведене А. А. Єросовою наукове дослідження проблематики адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції є важливим і своєчасним, оскільки воно відповідає актуальним завданням як науки адміністративного права, так і теорії судового права. Результати дослідження дають змогу

виявити та комплексно осмислити наявні проблеми нормативного забезпечення організації й функціонування Верховного Суду, визначити напрями його подальшого вдосконалення з урахуванням європейських стандартів та кращих практик. Це, своєю чергою, сприятиме підвищенню ефективності діяльності Верховного Суду, забезпеченню єдності судової практики, зміцненню принципу верховенства права, захисту прав і свобод людини та громадянина, а також підвищенню рівня законності й правопорядку в державі.

Варто зауважити, що дисертацію виконано здобувачкою відповідно до науково-дослідної тематики кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України «Сучасні тенденції розвитку національного інформаційного законодавства» (номер державної реєстрації 0118U000548), а також на виконання Указу Президента України «Про Стратегію розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки» від 11 червня 2021 року № 231/2021.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертаційне дослідження А. А. Єросової включає в себе анотацію, вступ, три розділи (вісім підрозділів), висновки, список використаних джерел (207 найменувань) та додатки.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в дисертації, є належним чином обґрунтованими та логічно вмотивованими. Вони ґрунтуються на ґрунтовному аналізі положень Конституції України, чинного адміністративного та судоустрійного законодавства, міжнародно-правових актів, зокрема документів Ради Європи, права Європейського Союзу, а також практики Європейського суду з прав людини та Верховного Суду.

Обґрунтованість отриманих результатів забезпечується використанням комплексу універсальних та спеціалізованих методів наукового пізнання, пізнавальних можливостей, які спрямовані на досягнення поставленої мети дослідження – удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду. Застосування діалектичного методу дало змогу розкрити взаємозв'язок процесів судової реформи та європейської інтеграції України, а також простежити основні історичні етапи становлення Верховного Суду як найвищого судового органу в державі. Використання системно-структурного методу забезпечило можливість визначити місце Верховного Суду в системі судоустрою та з'ясувати його роль у забезпеченні єдності судової практики.

У межах дослідження адміністративно-правових засад діяльності Верховного Суду застосовано спеціальні методи правового аналізу. Формально-юридичний метод використано для дослідження нормативно-правових актів, що регламентують адміністративну складову діяльності Верховного Суду, а також для визначення кола суб'єктів адміністративно-

правового забезпечення його функціонування. Порівняльно-правовий метод сприяв виявленню особливостей фінансового, матеріально-технічного та інформаційного забезпечення діяльності Верховного Суду, що дало змогу комплексно оцінити ефективність відповідних адміністративно-правових механізмів у сучасних умовах.

У процесі аналізу зарубіжного досвіду функціонування верховних судів у державах-членах Європейського Союзу застосовано метод порівняльного правознавства, що дозволило виокремити позитивні практики та визначити можливості їх адаптації до національної правової системи. Прогностичний метод використано для обґрунтування пропозицій щодо подальшого вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції України.

Крім того, у дослідженні застосовувалися методи індукції та дедукції, узагальнення й моделювання, що в сукупності забезпечило формування науково обґрунтованих висновків і практично значущих рекомендацій.

Аналіз наукових джерел є достатньо репрезентативним і охоплює праці вітчизняних та зарубіжних учених, що дозволило авторці сформулювати аргументовану власну наукову позицію з досліджуваних питань.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у зв'язку із застосуванням адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції, а предметом дослідження власне безпосередньо є адміністративно-правове регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції. Обрані методи дослідження відмінно корелюються з поставленими перед ним завданнями.

Структура роботи передбачає спочатку дослідження теоретико-правових та методологічних засад дослідження, проаналізовано взаємозв'язок судової реформи з процесами європейської інтеграції, а також висвітлено історію становлення Верховного Суду як найвищого судового органу в системі судоустрою України. Другий розділ присвячено аналізу особливостей адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду. У ньому розкрито адміністративну складову забезпечення діяльності Суду, охарактеризовано суб'єктів відповідного адміністративно-правового забезпечення, а також досліджено фінансове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення його функціонування. У третьому розділі досліджено зарубіжний досвід адміністративно-правового регулювання діяльності найвищих судів у європейських державах та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції.

Загалом структура дисертації забезпечує логічний перехід від теоретичного осмислення проблематики до аналізу чинного правового регулювання й вироблення практично значущих рекомендацій.

Значний обсяг авторських висновків засвідчує вагомість внеску дисертантки та глибину проведеної роботи.

Достовірність та наукова новизна одержаних результатів. Положення, винесені на захист, є науково обґрунтованими, логічно вмотивованими та достовірними, що підтверджується використанням належної методологічної бази, аналізом чинного законодавства, судової практики, міжнародно-правових актів і доктринальних джерел. Сукупність отриманих теоретичних результатів і сформульованих положень спрямована на вирішення актуальних проблем удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду та становить вагомий внесок у розвиток науки адміністративного права і судочинства.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає, зокрема, в тому, що авторкою вперше запропоновано комплексну класифікаційну модель суб'єктів адміністративно-правового забезпечення діяльності Верховного Суду за такими критеріями:

- за рівнем впливу (суб'єкти загальнодержавного рівня; спеціалізовані центральні органи судового врядування; внутрішні управлінські структури Верховного Суду);
- за функціональним призначенням (кадрові, фінансово-ресурсні, інформаційно-аналітичні, наглядово-контрольні та нормотворчі суб'єкти);
- за формою участі (пряме адміністрування, опосередкована участь, консультативно-дорадчий вплив);
- за інституційною належністю (органи державної влади, судові органи врядування, органи професійного суддівського самоврядування, недержавні суб'єкти).

Авторкою також аргументовано необхідність внесення змін до Бюджетного кодексу України та Закону України «Про судоустрій і статус суддів» з метою забезпечення ефективного адміністративно-правового й фінансового регулювання діяльності Верховного Суду. Запропоновано закріпити фінансування Верховного Суду виключно за рахунок коштів загального фонду державного бюджету із цільовим спрямуванням надходжень від судового збору на розвиток інфраструктури, цифровізацію правосуддя та підвищення кваліфікації суддів і працівників апаратів судів. Обґрунтовано доцільність посилення конституційно-правового статусу Верховного Суду шляхом уточнення його повноважень у сфері узагальнення судової практики, аналізу судової статистики, методичного забезпечення судів та участі у нормотворчому процесі.

У дослідженні удосконалено:

- визначення поняття інформаційного забезпечення діяльності Верховного Суду як комплексу взаємопов'язаних організаційно-правових, аналітичних і технологічних заходів, спрямованих на формування, обробку, зберігання та поширення інформації, необхідної для належного функціонування суду;

- розуміння адміністративної складової забезпечення діяльності Верховного Суду як системи організаційно-правових заходів, спрямованих на створення належних умов для ефективного здійснення правосуддя, що охоплює внутрішнє судове адміністрування, організаційне управління та нормативно-регуляторну діяльність;

- теоретико-правовий підхід до фінансового та матеріально-технічного забезпечення діяльності Верховного Суду як взаємопов'язаних елементів цілісної адміністративної системи суду;

- визначення поняття суб'єктів адміністративно-правового забезпечення діяльності Верховного Суду як інтегрованої системи інституцій і посадових осіб, що забезпечують організаційні, кадрові, матеріально-технічні, інформаційні та фінансові умови для ефективного й незалежного здійснення правосуддя.

Подальшого розвитку у дисертації набули:

- історико-правові підходи до періодизації становлення Верховного Суду України;
- доктринальне розуміння європеїзації судової системи України як багатокомпонентного процесу адаптації законодавства та управлінських практик до європейських стандартів верховенства права;

- порівняльно-правові дослідження зарубіжного досвіду адміністративно-правового забезпечення діяльності вищих судових інституцій, які підтверджують визначальну роль прозорого фінансування, належної внутрішньої регламентації, колегіальних механізмів управління та цифровізації судочинства.

Відтак, виходячи із змісту проведеного дослідження, здобувачка виокремила та науково обґрунтувала цілісну концепцію адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції, спрямовану на підвищення ефективності функціонування найвищого судового органу, забезпечення його інституційної спроможності, незалежності та відповідності європейським стандартам правосуддя.

Практичне значення і впровадження одержаних результатів дослідження. Зміст отриманих результатів значно доповнює наукові знання щодо сутності, змісту та вдосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції.

Викладені положення можуть бути використані:

- у науково-дослідній діяльності – для дослідження нових науково-теоретичних напрямів організації діяльності Верховного Суду та судової системи в цілому;

- у правотворчій діяльності – під час розроблення та вдосконалення нормативно-правових актів, які регулюють організацію діяльності Верховного Суду;

- у правозастосовній практиці – для вдосконалення діяльності Верховного Суду;

– в освітньому процесі – під час викладання лекційних та семінарських занять, а також для написання навчальних посібників з дисциплін «Судові та правоохоронні органи», «Адміністративний процес», «Правове регулювання інформаційних відносин».

Повнота викладення наукових положень, висновків і результатів в опублікованих працях. Дисертація є самостійною науковою роботою, результати й досягнення якої було отримано авторкою самостійно. Усі сформульовані в ній положення та висновки обґрунтовано на основі власних авторських досліджень з посиланнями на актуальні й сучасні адміністративно-правові дослідження. Результати дисертації відповідним чином висвітлено у 7 наукових працях, з яких 3 статті у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, стаття у науковому виданні іншої держави, 3 тези наукових доповідей. Якість та кількість наукових публікацій здобувачки за темою дисертації вказує на високий рівень апробації і сумлінність виконання нею публікаційних завдань з оприлюднення наукових результатів, висновків і рекомендацій, отриманих при здійсненні наукової праці.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація «Адміністративно-правове регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

Змістове наповнення розділів дисертації узгоджується з темою кожного з розділів, що робить зміст дисертації відповідним темі роботи. Висновки, сформульовані авторкою на основі дослідження адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції, є чіткими, доведеними та підтвердженими. Оформлення дисертації відповідає встановленим нормативними документами вимогам.

Анотація до дисертації повною мірою відповідає її змісту, структурі та основним результатам. Вона стисло, проте інформативно передає суть дослідження, його актуальність, наукову новизну, мету, завдання та практичну значущість. Текст анотації відповідає вимогам академічного стилю, логічний, граматично і стилістично коректний.

У дисертації відсутні прояви академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації даних, а методологічні підходи обґрунтовані відкрито й прозоро. Здобувачка демонструє академічну доброчесність також і тим, що уникає надмірного самоцититування, розмежовує результати спільних публікацій і власного наукового доробку. Таким чином, підстави для сумніву у доброчесності здобувачки або у достовірності представлених у роботі результатів – відсутні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертацію А. А. Єросової, вбачається за доцільне звернути увагу на окремі положення та висновки дисертації, що потребують уточнення або додаткової аргументації, та можуть слугувати підґрунтям наукової дискусії, зокрема:

1. Поряд із ґрунтовним аналізом нормативно-правових актів і матеріалів судової практики, у роботі доцільним було б ширше залучити емпіричні матеріали, зокрема статистичні дані щодо організаційної діяльності Верховного Суду, а також результати опитувань працівників апарату суду чи експертних інтерв'ю, що сприяло б подальшому посиленню прикладного характеру дослідження.

2. Незважаючи на ґрунтовне теоретичне обґрунтування поняття, змісту та структури інформаційного забезпечення діяльності Верховного Суду, у дисертації обмежено висвітлено практичні аспекти функціонування окремих інформаційних компонентів. Зокрема, більш детального аналізу потребують проблеми впровадження та використання Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, інструментів електронного судочинства, а також аналітичних механізмів опрацювання й узагальнення судової практики. Розкриття наявних організаційних, технічних і правових труднощів у цій сфері, а також оцінка їх впливу на ефективність діяльності Верховного Суду та доступність правосуддя, могли б посилити прикладну спрямованість і практичну цінність результатів дослідження.

3. У дисертації наведено ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду адміністративно-правового регулювання діяльності найвищих судових інституцій, зокрема на прикладі Польщі, Німеччини, Франції та Австралії. Водночас у роботі недостатньо чітко окреслено критерії відбору саме цих держав для порівняльно-правового аналізу, особливо з огляду на дослідження європейського вектора розвитку судової системи України. Це зумовлює потребу у більш аргументованому поясненні репрезентативності обраних правових систем, а також у глибшому аналізі можливостей і меж імплементації окремих елементів їхнього досвіду в національну правову систему.

4. На окремих сторінках дисертації (зокрема, на с. 146, 151, 156, 164) авторка наводить емпіричні дані, використані у процесі дослідження. Водночас у роботі не завжди чітко окреслено джерела походження цих даних, методи їх отримання та критерії відбору, що ускладнює перевірку їх достовірності та відтворюваності. Більш детальне зазначення джерельної бази й методики збору емпіричного матеріалу сприяло б підвищенню рівня наукової аргументованості та прозорості дослідження.

Утім висловлені зауваження та рекомендації характеризують складність дослідженої проблеми, здебільшого є побажаннями почути більш розгорнуту аргументацію окремих думок здобувачки та суттєво не впливають на її загальну позитивну оцінку та науково-практичну значущість.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Викладене свідчить про високий рівень наукової компетентності дисертантки у досліджуваній проблематиці. Дисертація виконана відповідно до встановлених вимог до подібних наукових праць, засвідчує наявність у здобувачки дослідницьких та аналітичних здібностей і містить аргументований авторський підхід до обраної теми.

Дисертація є самостійним, завершеним, оригінальним науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему, що містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, а саме: розроблення нових теоретичних положень щодо удосконалення адміністративно-правового регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції.

Отже, дисертація Єросової Анастасії Анатоліївни на тему: «Адміністративно-правове регулювання діяльності Верховного Суду в умовах європейської інтеграції» за змістом, обсягом, актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною значущістю здобутих результатів відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

З огляду на зазначене на підставі прилюдного захисту Єросова Анастасія Анатоліївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право».

Офіційний опонент професорка кафедри службового та медичного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, докторка юридичних наук, професорка Наталія ЛИТВИН